

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОЦІ МИСТЕЦТВА

Анна ЗАРУДНЄВА,

студентка III курсу спеціальності 014.12

Середня освіта (Образотворче мистецтво)

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник:

завідувачка кафедри образотворчого мистецтва та дизайну,

кандидатка педагогічних наук, доцент

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Оксана ПІДДУБНА

У статті здійснюється аналіз педагогічних підходів до регулювання використання штучного інтелекту на уроках мистецтва в умовах цифрової трансформації освіти. Розглядаються прогнозовані ризики нерегульованого застосування учнями генеративних інструментів штучного інтелекту, серед яких порушення принципів академічної доброчесності, зниження мотивації до розвитку творчих навичок та втрата авторської унікальності. В тексті проаналізовано нормативні рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо використання штучного інтелекту в освітньому процесі, а також міжнародний освітній досвід і етичні принципи, запропоновані ЮНЕСКО та ОЕСР.

Ключові слова: *штучний інтелект, регулювання, етичність, мистецтво, освіта, принципи.*

Впродовж останнього десятиліття, сфера освіти стрімко розвивається, трансформуючись під впливом активного впровадження цифрових технологій, серед яких особливе місце посідає штучний інтелект. Цей процес супроводжується соціальними та етичними наслідками, що виявляються як у

можливостях оптимізації освітнього процесу, так і в ризиках деградації окремих його компонентів. Штучний інтелект (ШІ) – це інструмент в руках вчителя, який здатен забезпечити інклюзію в освіті та сприяти творчому розвитку учнів. Генеративні інструменти штучного інтелекту дедалі частіше використовуються в освітньому процесі для підготовки навчальних матеріалів, організації освітньої діяльності та підтримки індивідуальних освітніх траєкторій учнів з різними потребами. Прогнозується, що вплив штучного інтелекту на освіту лише зростатиме і за відсутності чіткої системи та правил використання, ШІ створюватиме реальні ризики зловживання. Наслідками нерегульованого використання штучного інтелекту є порушення принципів академічної доброчесності, потенційна залежність від відповідей та рішень, створених штучним інтелектом та нівелювання творчої автономії учнів. Існує думка, що найбільшу загрозу штучний інтелект становить для мистецької галузі, після появи функцій генерації реалістичних зображень та музики (Wade, 2023). У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання педагогічного регулювання використання штучного інтелекту на уроці мистецтва. Регулювання в даному випадку є обмежувальним за своїм характером, однак не має на меті встановлення заборони. Усвідомлене встановлення педагогічних принципів і умов застосування штучного інтелекту діятиме на користь, враховуючи вікові, індивідуальні та творчі особливостей учнів.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю єдиних усталених підходів до використання штучного інтелекту в мистецькій освіті. Швидке поширення генеративних інструментів штучного інтелекту випереджає формування чітких педагогічних і етичних рамок їх застосування, що створює виклики для вчителів, які змушені самостійно визначати допустимі межі використання таких технологій у навчальному процесі.

Метою статті є аналіз педагогічних підходів до регулювання використання штучного інтелекту на уроках мистецтва з урахуванням нормативних рекомендацій МОН України та міжнародного освітнього досвіду.

Штучний інтелект є випробовуванням для всієї сфери мистецтва від етапу навчання майбутніх фахівців до сприйняття мистецтва загальною аудиторією. У міру того, як ШІ стає дедалі більш розвиненим, його «творчий» продукт може виявитись економічно вигіднішим на противагу людському, адже потребує значно меншої залученості та зусиль. Ринок творчих послуг вже трансформується під тиском інтеграції штучного інтелекту, робота ШІ виявляється швидшою та дешевшою за людську (Wade, 2023). Таким чином купувати та продавати мистецтво згенероване штучним інтелектом стає рентабельним, споживання такого мистецтва стає звичним. Відповідно, зі збільшенням попиту на мистецтво згенероване ШІ, зменшиться мотивація молоді здобувати практичні творчі навички. Саме тому для освіти вкрай важливо адаптуватися до технологічних інновацій і запобігти розгорненню подібних криз.

В освітньому просторі штучний інтелект має бути інструментом для доповнення навчального процесу, засобом автоматизації рутинних задач, покликаний звільнити час вчителя від паперової роботи і перенаправити енергію на змістовну взаємодію з учнями. ШІ має використовуватись для забезпечення інклюзивності та індивідуальних потреб учнів, самостійної освіти та пошуку ідей. Важливо формувати освіченість в питаннях етичності та доцільності використання штучного інтелекту, а також в питаннях авторського права та безпеки конфіденційних даних. Результати роботи ШІ мають піддаватися критичному осмисленню і фаховому людському контролю задля запобіганню дезінформації.

В рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо регуляції використання штучного інтелекту в освітньому процесі наголошується, що ШІ має виступати допоміжним інструментом, а не заміною пізнавальної чи творчої діяльності учнів (МОН, 2023). Особливу увагу приділено питанням академічної доброчесності, відповідального використання цифрових ресурсів та ролі вчителя як модератора навчального процесу.

Згідно з позицією МОН, учитель має право визначати допустимі форми використання штучного інтелекту в навчальних завданнях, рівень самостійності, який очікується від учнів та вимоги до прозорості використання цифрових інструментів, зокрема, визнання використання ШІ під час виконання роботи. У контексті мистецької освіти це означає, що вчитель не лише дозволяє або забороняє використання штучного інтелекту, а формує педагогічні правила, які зберігають баланс між технологічною підтримкою та розвитком творчих здібностей учнів.

Міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО та ОЕСР, розглядають регулювання використання штучного інтелекту в освіті як складову етичної та інклюзивної освітньої політики. У рекомендаціях ЮНЕСКО перераховуються принципи людиноцентричності, прозорості, відповідальності та збереження культурного різноманіття (ЮНЕСКО, 2021).

У мистецькій освіті ці принципи реалізуються через обмеження автоматизованої генерації творчих продуктів без рефлексії та інтерпретації з боку учня. У багатьох країнах (США, Канада, Фінляндія) підкреслюється, що використання штучного інтелекту доцільне лише на етапах пошуку ідей, підготовки довідкових матеріалів та технічної підтримки. Натомість остаточний творчий продукт має демонструвати індивідуальний внесок учня, а процес його створення – бути предметом педагогічного аналізу та оцінювання.

Аналіз нормативних міжнародних та вітчизняних підходів дозволяє сформулювати кілька ключових педагогічних принципів регулювання використання штучного інтелекту на уроках мистецтва:

1. Принцип педагогічної доцільності та субсидіарності який передбачає, що штучний інтелект використовується лише тоді, коли він підсилює навчальний ефект, а не замінює творчий процес (МОН, 2023).

2. Принцип прозорості, що передбачає інформування учителя про використання штучного інтелекту на кожному з етапів роботи, що сприятиме формуванню академічної доброчесності та усвідомленого ставлення до технологій (ОЕСР, 2019).

3. Принцип розмежування етапів роботи який передбачає, що ШІ може бути дозволений на підготовчому або аналітичному етапі, але обмежений або заборонений під час виконання індивідуальних творчих завдань.

4. Принцип інклюзивності, який пропонує використання штучного інтелекту як компенсаторного інструменту для учнів з особливими освітніми потребами, за умови збереження індивідуальної участі учня в процесі (МОН, 2023).

Таким чином, педагогічне регулювання використання штучного інтелекту на уроці мистецтва ґрунтується не на заборонах, а на створенні чітких і зрозумілих правил, які забезпечують етичність, творчість та освітню цінність навчальної діяльності.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що використання штучного інтелекту в мистецькій освіті є неминучим наслідком розвитку цифрових технологій і потребує усвідомленого педагогічного регулювання. Нерегульоване застосування генеративних інструментів ШІ може призвести до втрати творчої автономії учнів, знецінення процесу художньої діяльності та порушення принципів академічної доброчесності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство освіти і науки України. (2023). *Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти*. <https://mon.gov.ua>

2. ЮНЕСКО. (2021). *Рекомендація щодо етики штучного інтелекту (Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence)*. <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>

3. Організація економічного співробітництва та розвитку. (2019). *Принципи ОЕСР щодо штучного інтелекту (OECD AI Principles)*. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/ai-principles.html>

4. Wade, M. (2023). *Is AI a threat to human creativity?* <https://www.oxford-aiethics.ox.ac.uk/ai-threat-human-creativity>